Pure vorm en beweging

Dans in de moderne kunst (4)

De wereld leek zich in de jaren twintig te vernieuwen, en dans was dé uitdrukking van die moderne wereld. Bij duizenden werden schoorsteenmantelsculpturen en decoratieve platen vervaardigd die beweging voorstelden in de gedaante van moderne of exotische danseressen.
In de wilde jaren twintig wil iedereen op het dressoir een danser of, liever nog, een danseres hebben staan die het dynamische, moderne levensgevoel belichaamt. De in Parijs gevestigde Roemeen Démètre Chiparus (1888-1950) is bekend om zijn onafzienbare rij danseressen op woonkamerformaat. Als een eigentijdse Toulouse-Lautrec haalt hij zijn meeste

Geheel links: Démètre Chiparus, *Les Girls*, jaren twintig, brons en ivoor

Midden: Démètre Chiparus, *Danseres*, jaren twintig, brons en ivoor

Rechtsboven: *The Dolly Sisters*, James Abbe 1927

inspiratie van toneel, zowel van de *Ballets Russes* (met name sterdanser Nijinski) als van de *chorusline*-danseressen in cabarets (de *Tiller Girls*) en van duo's (de *Dolly Sisters*). Hij maakt ze in brons of *chryselephantine* (eigenlijk goud en ivoor, maar in deze periode brons, ingelegd met ivoor), soms in goedkoper materiaal als zink en ivorine. De kleding is geïnspireerd op die van de vele dansers uit het Verre Oosten, Hongarije en India die na de eeuwwisseling in Parijs neerstrijken. De door Chiparus veelgebruikte, geplisseerde rok is waarschijnlijk een combinatie van Russische en Indiase kostuums.

Links: d'Ora, The Dolly Sisters
Midden: Stefan Dakon voor Friedrich Goldscheider, Wenen, *Dolly Sister*
Rechts: Stefan Dakon voor Friedrich Goldscheider, Wenen,
The Dolly Sisters, jaren dertig

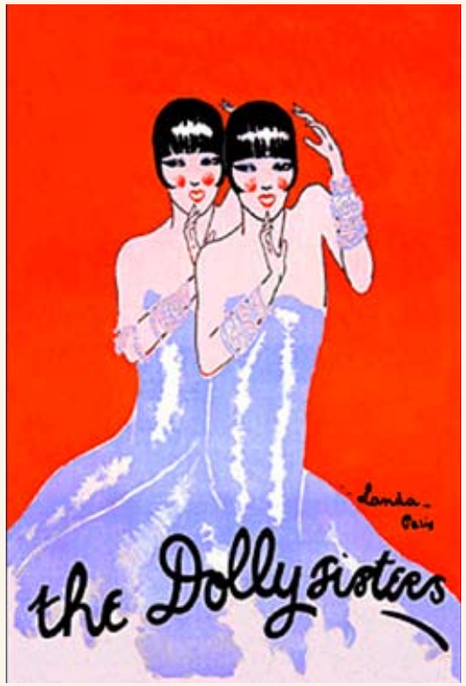

Links: Gustav Schmidt-Cassel, *The Dolly Sisers*, Chryselephantine
Midden: Gerda Iro Gerdago, *Exotische danseres*
Rechts: Claire-Jeanne-Roberte Colinet, *Ankara danseres*, jaren twintig, brons en ivoor

De Belgische Claire-Jeanne-Roberte Colinet is een leerlinge van Jef Lambeaux. Voor haar verhuizing naar Parijs exposeert ze al op de salon van de *Société des Artistes Français* en later op de *Salon des Indépendents*. Na wat bijbelse en historische figuren als Jeanne d'Arc, maakt ze haar bekendste werk: de brons-en-ivoren beeldjes van exotische danseressen in uitgewerkte kostuums, verguld en koudbeschilderd, zoals *Ankara danseres* en *Hindoedanseres*. De wijde lappen geven een indruk van beweging.

Links: Ferdinand Preiss, *Charlestondanseres*, ca. 1925
Boven links: The Dolly Sisters
Boven rechts: The Dolly Sisters, 1925
Rechts: Gabriel Argy-Rousseau, *Danseres,* ca 1928, pâte-de-verre

In Duitse en Oostenrijkse Art-Décobeeldjes is vooral de nieuwe voorliefde voor sport zichtbaar , maar van danseresjes zijn ze ook niet vies. De Duitse danseressen van de jaren dertig zien er atletisch uit en hebben meer weg van de Afrikaans geïnspireerde Josephine Baker dan van de overtollig gekostumeerde ballerina's van het *Russisch Ballet*. De belangrijkste beeldhouwer in Duitsland is Ferdinand Preiss, die een firma met tien medewerkers opzet in 1919. De bronzen en ivoren danseressen van de firma Preiss krijgen ter verhoging van het pathos een toorts, hoepel of glazen bal in de handen. Sommige stellen bekende danseressen voor als Ada May en Georgia Graves, die door atletische dansen met ballen en metalen hoepels zowel publiek als critici behaagt. Van de vele andere in Duitsland werkzame Art-Décobeeldhouwers specialiseren Paul Philippe, Gustav Schmidt-Cassel, Gerda Iro Gerdago en Roland Paris zich in danseressen. Philippe vervaardigt een reeks Spaanse dansers in brons en ivoor, met tamboerijn, waaier of papegaai, gekleed in harembroek en korte bolero. Schmidt-Cassels ballerina's nemen vaak acrobatische poses aan, op het onwaarschijnlijke af. Zijn chryselephantine beeldjes zijn uitzinnig bont beschilderd en gedetailleerd en zien er futuristisch uit.

Links: The Tiller Girls
Onder: Rudolf Belling, *Der Dreiklang*, 1919 (reconstructie 1950), Wilhelm-Lehmbruck-Museum, Duisburg

Op de grens van decoratief en avant-garde balanceert Rudolf Bellings houten beeld *Het akkoord (Der Dreiklang)* uit 1919. Het stelt het samengaan van schilder-, bouw- en beeldhouwkunst voor, in de gestalten van drie geabstraheerde danseressen. Belling is lid van de expressionistische groep *Der Sturm* in Berlijn, waar in deze stormachtige periode het ideaal van het moderne totaalkunstwerk vorm krijgt. Walter Gropius stelt een groot aantal expressionistische kunstenaars aan als docent aan het zojuist opgerichte Bauhaus in Weimar. Oskar Schlemmer leidt de theaterwerkplaats, waar hij jaren werkt aan het beroemde *Triadisches Ballet*. Dans wordt tot pure, abstracte beweging van tot geometrische figuren teruggebrachte dansers.

Oscar Schlemmer, *Triadisches Ballet*, Metropole Theater, 1926

Links: Olga Glebova-Soedeikina, *Genius van de dans*, 1924, Russisch Museum

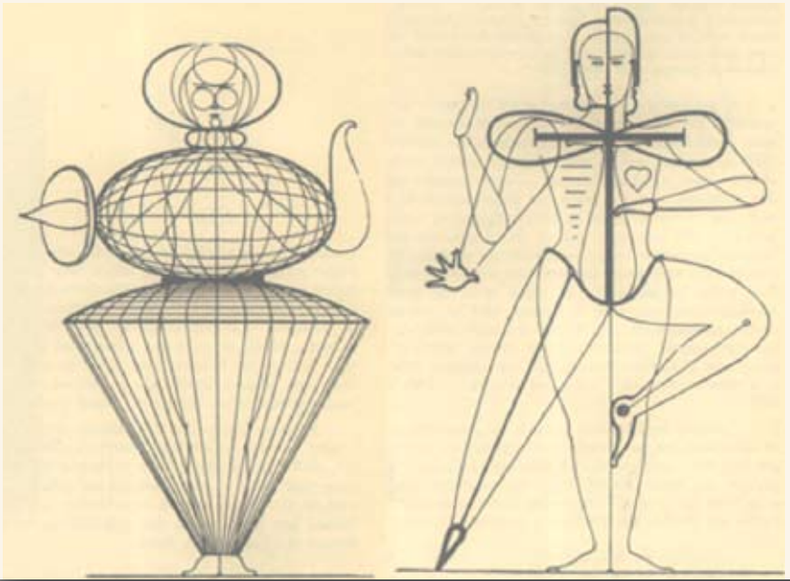
Boven: Paul Colin, *Lisa Duncan*, 1927, Parijs

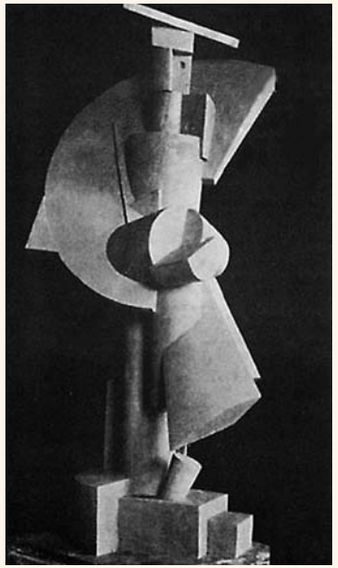
Linksboven: Oscar Schlemmer, *Triadisches Ballet*, Metropole Theater, 1926
Midden boven: Oscar Schlemmer, *Triadisches Ballet*
Rechtsboven: Karl Grill, *foto Triadisch Ballet*, 1926-27, zilvergelatinedruk

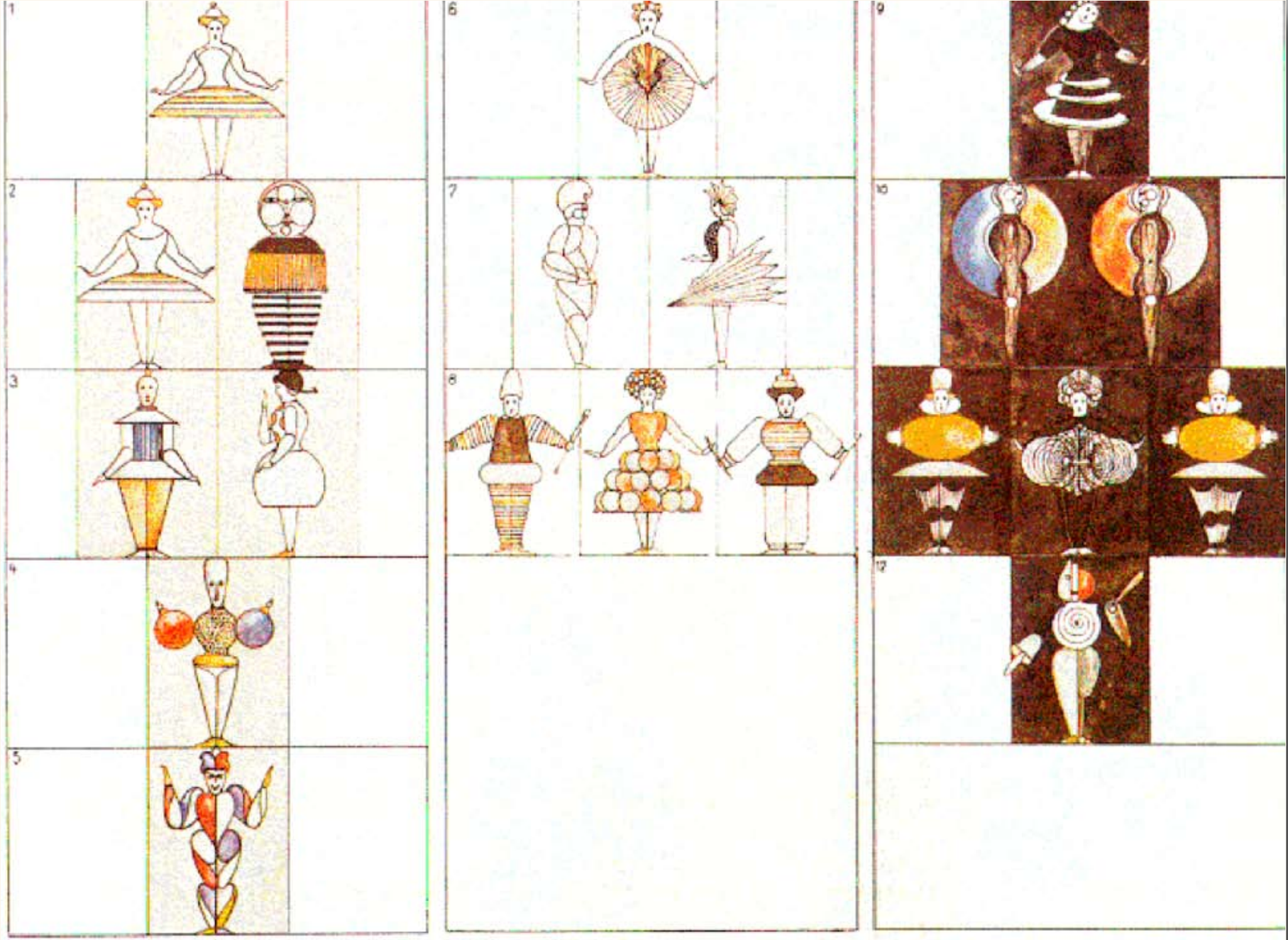
Links: Oskar Schlemmer, *Studie voor Triadisch Ballet*, 1922-23

Rechts: Hagenauer, *Flamencodanseres*, Wenen 1930, vernikkeld koper en ebben

Boven: *Triadisches Ballet*
Onder: Karlis Zale, *Danseres*, 1922, Riga
Rechts: Triadisches Ballet, kostuumontwerpen

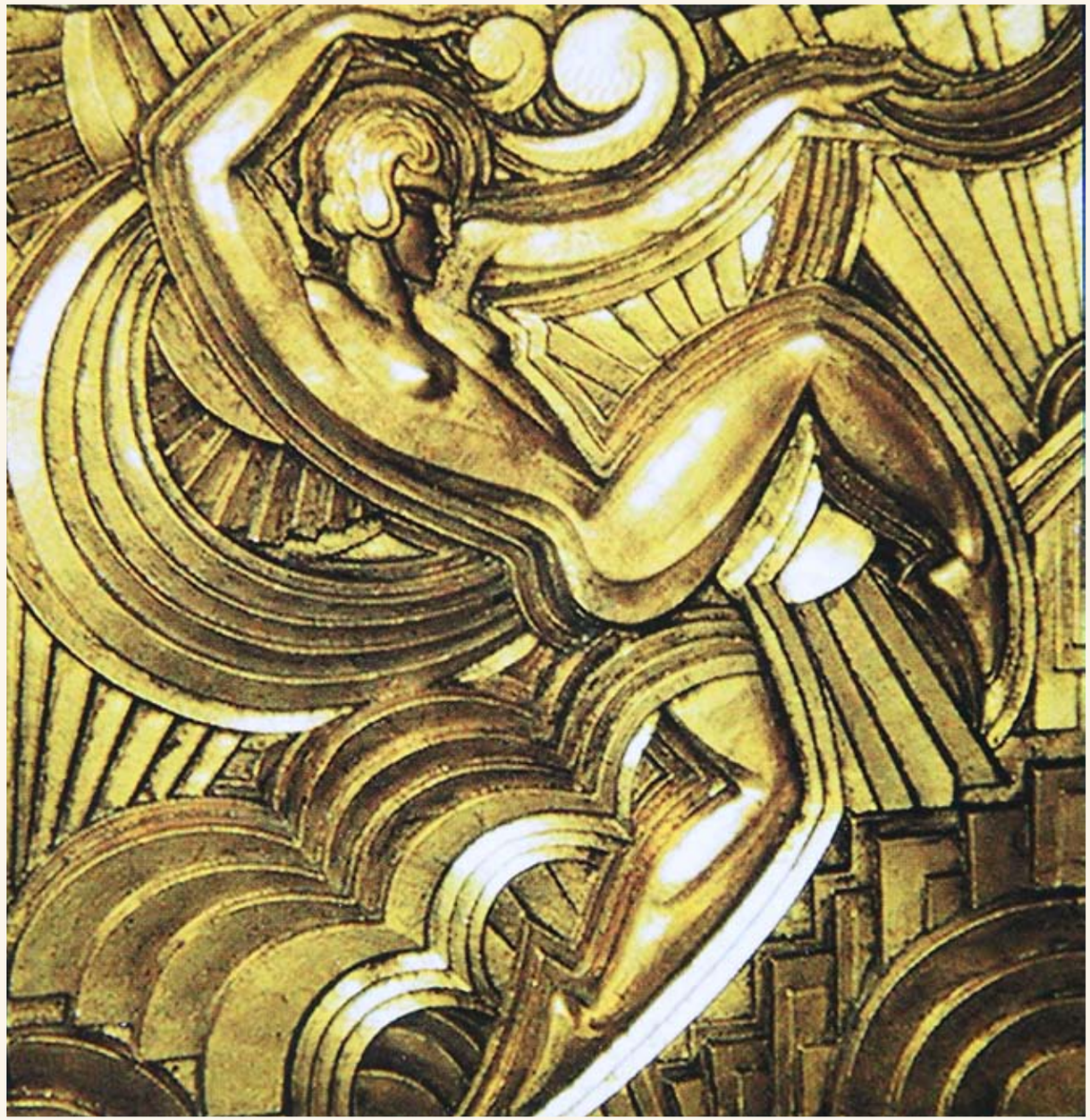

Al sinds 1916 worden delen uitgevoerd, maar op 30 september 1922 wordt in Stuttgart het Triadische Ballet voor het eerst gedanst, op muziek van Paul Hindemith, uitgevoerd door onder anderen Elsa Hotzel en Albert Berger. Het wordt het meest uitgevoerde avant-garde-ballet en van 1921 tot 1929 verspreid het de naam en faam van het Bauhaus door heel Duitsland. Zoals veel ballet gaat ook het Triadische Ballet om de verhouding tussen figuur en ruimte, in drie afgebakende hoofdstukken: *Raumtanz, Formentanz* und *Gestentanz*. Drie dansers dansen in achttien kostuums twaalf dansen, met beeldende namen als *Metalltanz, Glastanz, Reifentanz* und *Kulissentanz. Triadisch* is afgeleid van het Griekse drieklank en betekent de drievoudige ordening die aan de dansen ten grondslag ligt: kostuum-beweging-muziek, ruimte-vorm-kleur, hoogte-breedte-diepte, cirkel-vierkant-driehoek en rood-geel-blauw. Schlemmers bedoeling, zo blijkt uit zijn dagboekaantekeningen, was om tegenover het Russische en Zweedse Ballet een typisch Duits ballet te stellen, dat de dematerialisering van het lichaam beoogt. Het is dus pure vorm en beweging, zo zuiver als het alleen in de jaren twintig zijn beslag kan krijgen.

Michel Didier

Zie ook: You Tube: Triadic Ballet (1927) – Schlemmer

M. Picot, *La danse,* gevel van de Folies Bergère, Parijs ca. 1925